

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1926 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående styckning och försäljning av kronoegendomar.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omförmälda, inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) två likalydande, nr 90 i första kammaren av herr *Ekman, Carl Gustaf, m. fl.* samt nr 130 i andra kammaren av herr *Jansson* i Edsbäcken *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag skyndsammast framläggas för riksdagen i fråga om styckning och upplåtande av därtill lämpliga kronoegendomar till mindre jordbruk;

2) två likalydande, nr 148 i första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* samt 189 i andra kammaren av herrar *Jönsson* i Revinge och *Löfgren* i Stockholm, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning låter utarbeta en plan för styckning av härför lämpade kronodomäner samt för nästkommande riksdag framlägger förslag i ärendet.

Beträffande de skäl, som åberopats såsom stöd för berörda framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

I fråga om Kungl. Maj:ts befogenhet att avhända kronan dess egendomar må erinras, att riksdagen genom en följd av särskilda beslut bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens vidare hörande försälja vissa kronoegendomar. Berörda beslut, vilka meddelats enligt riksdagens skrivelser nr 63/1874, nr 66/1879, nr 35/1885, nr 7/1887 B, nr 17/1888, nr 77/1891 och nr 74/1902 och vilka tillsammans reglera Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om kronomarks försäljning, hava av Kungl. Maj:t delgivits vederbörande myndigheter genom brev den 29 maj 1874, den 6 juni 1879, den 29 maj 1885, den 27 juni 1887, den 18 maj 1888, den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902. I enlighet med nyssnämnda riksdagsbeslut ankommer det på Kungl. Maj:t att, efter omständigheterna i varje fall, förordna, huruvida egendom eller område bör av kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas, beträffande

a) sådan under domänstyrelsens förvaltning ställd och för statsverkets räkning utarrenderad egendom, vilken i arrende lämnar högst 600 kronor,

b) sådan kronoegendom, som ej varit för statsverkets räkning utarrenderad men som uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara av sådan beskaffenhet, att för densamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor, samt

c) till inköpt skogsegendom hörande område, som utan olägenhet för skogs-skötseln anses kunna avyttras och uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara sådant, att för detsamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor.

Där fråga är om försäljning av egnahemslägenheter från under b) nämnda egendomar ävensom vid försäljningar i övrigt av kronomark underställas försäljningsfrågorna riksdagens prövning.

Beträffande sättet för försäljning av kronojord gälla vissa av riksdagen eller enligt dess bemyndigande av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser. Försäljningen skall ske antingen enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar eller ock i den ordning och under de villkor, som angivas i nyss nämnda brev den 29 maj 1874.

Nu gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronans jord återfinnas i kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 271) angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar med däri genom kungörelserna den 28 november 1919 (nr 728) och den 25 maj 1923 (nr 131) gjorda ändringar. Enligt sagda grunder må förslag till åtgärder för försäljning av egnahemslägenheter från kronoegendomar uppgöras, såvitt fråga är om utarrenderad egendom, vid egendomens uppskattning till försäljning eller förnyad utarrendering men eljest i den mån domänstyrelsen så finner lämpligt. Bestämmelser rörande tillämpningen av nämnda grunder återfinnas i Kungl. Maj:ts brev av samma dag (nr 272). Enligt dessa bestämmelser åligger det Kungl. Maj:ts befallningshavande att i fråga om de för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegen-domarna årligen genom särskild kungörelse tillkännagiva, vilka egen-domar inom länet under året komma att undergå uppskattning för försäljning eller förnyad utarrendering, ävensom att spekulant å lägenhet eller område från sådan egendom äger att hos domänintendenten i länet eller där sådan ej finnes anställd, hos kronofogden (landsfiskalen) i orten göra de framställningar i fråga om förvärvande av lägenhet eller område, var-till han kan finna anledning. Vidare föreskrives, att berörda kungörelse skall ej mindre uppläsas i samtliga kyrkor i länet samt, där omständig-heterna sådant påkalla, i kyrkor inom angränsande län, än även införas såväl i tidning inom orten som ock i lantmannatidskrift, vilken prövas lämplig för ändamålet. Vidkommande övriga fastigheter, som avses i ovannämnda kungörelse, ankommer det på domänstyrelsen att, när upp-skattning för bildande av egnahemslägenheter å dem skall äga rum, för-anstalta om sådan förrättnings kungörande. Med statsmedel understödd jordförmedlingsbyrå samt hushållningssällskaps egnahemsnämnd äga att vid dylik uppskattningsförrättning inkomma med förslag rörande upplå-tande av egnahemslägenheter från egendomen i fråga.

Utskottet.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att redan nu befintliga bestämmelser under vissa former lämna synnerligen vidsträckta möjligheter till uppstyckning och försäljning av kronans domäner. I vilken utsträckning åter dessa möjligheter utnyttjas, beror av å ena sidan det initiativ, som från de enskilda och deras sammanslutningar kommer till uttryck, och å andra sidan den praxis, som av vederbörande myndigheter, i sista hand av Kungl. Maj:t och riksdagen, tillämpas vid prövning av ärenden rörande disposition av kronoegendomar. Erfarenheten har visat, att, där egnahemsverksamheten är livaktig, detta också medfört en märkbar stegring av försäljningen av kronojord. Det torde vidare böra framhållas, att riksdagen genom beslut och uttalanden i sådana försäljningsärenden, som underställas dess prövning, utövar ett betydande inflytande på praxis i berörda avseende. Vid dylika frågors behandling hava ofta delade meningar framkommit rörande lämpligheten av föreliggande dispositionsförslag, men — såvitt utskottet kan erinra sig — har däremot icke gjorts gällande, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet i och för sig vore för snäva eller eljest otillfredsställande.

Då utskottet utgår från att nu omhandlade förhållanden äro motionärerna välbekanta, torde förevarande framställningar få antagas syfta till en genomgripande omläggning av bestämmelserna på förevarande område. I sådant avseende innehålla motionerna emellertid icke några som helst riktlinjer. Redan av denna anledning synas de nödiga förutsättningarna saknas för de framförda skrivelseförslagen. Bortsett härifrån håller utskottet för egen del före, att statsmakterna genom de nuvarande bestämmelserna i ämnet träffat i huvudsak tillfredsställande former för uppstyckning och försäljning av kronoegendomar. Vilka praktiska resultat, man inom ramen för dessa former kan uppnå, måste åter — såsom förut berörts — bliva beroende av det privata initiativet och av vederbörande tillämpad praxis.

Ehuruväl utskottet till fullo behjärtar det ändamål, motionärerna genom sina förslag velat främja, kan utskottet av skäl, som framgår av det anförda, icke biträda dessa förslag.

Utskottet får därför hemställa,

- 1) att motionerna I: 90 och II: 130 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd,
- 2) att motionerna I: 148 och II: 189 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 februari 1926.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hellström, Sederholm, Boberg, Elisson, Ingeström, Andersson* i Fältenborg och *Eriksson* i Ljusdal, samt

från andra kammaren: herrar *Nilsson* i Tånga, *Olsson* i Broberg, *Johansson* i Uppmälby, *Sjöblom, Uddenberg* i Karlskoga, *Andersson* i Grimbo, *Lorichs* och *Gustafson* i Vimmerby.

Reservation:

av herrar *Hellström, Ingeström, Andersson* i Fältenborg och *Gustafson* i Vimmerby som ansett att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse: Jordbruksutskottet har till behandling — — — förslag i ärendet.

Beträffande de skäl — — — hänvisa till motionerna.

Nu gällande grunder — — — från egendomen i fråga.

Såsom härav framgår har Kungl. Maj:t möjlighet att vid kronoegendoms uppskattning till försäljning eller förnyad utarrendering frånskilja för lägenhetens bildande lämpliga jordområden, men sådan försäljning har hittills i regel endast ägt rum beträffande torp och tomtområden. Någon styckning av hel egendom eller försäljning av jordområden av den storlek att de kunna sägas utgöra fullständiga jordbruk har ytterst sällan förekommit delvis beroende på ringa efterfrågan. Anledningen till att så få egnahemsspekulanter i dessa fall anmält sig till erhållande av jord torde vara att söka i ovissheten om huruvida en jorduppdelning verkligen komme att ske eller bero på att några särskilda för mindre jordbruk lämpliga områden icke varit ifrågasatta till utbrytning.

Utskottet.

Utskottet vill understryka vad i motionerna framhålles beträffande nödvändigheten av att i största möjliga mån söka skaffa utkomst åt vårt befolkningsöverskott och att jordbruket därvidlag torde erbjuda de största möjligheterna.

Utskottet hyser i likhet med motionärerna den uppfattningen att det i första hand är de kronoegendomar, som lämna obetydlig nettoavkastning och vilkas åbyggnader under den närmaste tiden otvivelaktigt komme att ådraga staten stora kostnader som böra utläggas till självständiga, mindre jordbruk av lämplig storlek, och att dessa jordbruk böra upplätas till mindre bemedlade, kunniga och dugliga jordbrukare, efter värdering med hänsyn tagen till den nybildade fastighetens avkastningsvärde.

Då det emellertid i vissa fall kan tänkas att spekulationsintressen skulle kunna göra sig så gällande att det med upplåtelsen avsedda syftemålet kan komma att äventyras, håller utskottet före att sådana villkor böra vid upplåtelsen uppställas att det upplåtna jordområdet kommer att för framtiden bibehålla sin karaktär av självständigt jordbruk.

Utskottet får därför hemställa

att riksdagen i anledning av motionerna I: 90 och II: 130 samt motionerna I: 148 och II: 189 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning låter utarbeta en plan för styckning av härför lämpade kronoegendomar samt för nästkommande riksdag framlägger förslag i ärendet.